

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔
 โรคเรื้อรังของจิต

การทำงานเกี่ยวกับสิ่งภายนอก ผู้มาใหม่พึงสังเกตศึกษาด้วยตาด้วยหู ความเคลื่อนไหวไปมาในการทำข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับหลักธรรมหลักวินัย จะสมชื่อว่า มาศึกษาถ้าเป็นผู้สำเนียง จะคอยฟังแต่ครูบาอาจารย์เทศน์แนะนำสั่งสอนอย่างเดียว ไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เป็นไปอยู่ภายในตัวเอง เฉพาะอย่างยิ่งภายในจิต

การมารวมกันเป็นจำนวนมากย่อมทำให้อึดอัดเนือยนายล่าช้าในกิจต่างๆ แล้วก็เข้าไปสู่ใจ ทำให้ไม่สะดวกในการประกอบความพากเพียรเพราะความเกี่ยวเนื่องกัน กับหมุกกับคณะ ฉะนั้นการเสาะแสวงหาที่วิเวกจึงเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่ง จะไม่ต้อง กังวลุ่นวายกับผู้ใดสิ่งใด มีความรู้สึกตัวอยู่มากกว่าการอยู่กับหมุกกับคณะรวมกัน หลายๆ องค์ ซึ่งส่วนมากมักจะมีอาการเพลอ ความไม่มีสติประจำตน ที่ขัดกับหลักการ แก่การชำระกิเลสซึ่งจำต้องอาศัยสติปัญญาเป็นสำคัญตลอดไป หมุกเพื่อนก็มาอยู่เรื่อยๆ การให้โอวาทสั่งสอนก็สั่งสอนเรื่อยมานับแต่มาเกี่ยวข้องกับวงคณะ เป็นเวลาราว ๓๐ ปี นี้แล้ว รู้สึกว่าเป็นภาระหนักมากอยู่ไม่น้อยสำหรับผู้เป็นหัวหน้า หากมาตั้งใจประพฤติ ปฏิบัติจริงๆ สิ่งที่จะควรจะได้เป็นคติเครื่องเตือนใจนั้น สัมผัสสัมพันธ์กับตนและกับครู กับอาจารย์ตลอดกับหมุกกับคณะอยู่เสมอ นอกจากเราไม่เป็นคนจริงจังเสียเท่านั้น

ฉะนั้นทุกๆ ท่านที่มาศึกษาอบรม อย่าดูที่ไหนมากยิ่งกว่าดูใจคือความเคลื่อนไหวของตน แม้การศึกษาจากทางหูทางตากก็เพื่อเข้าไปสู่ใจ ให้ได้เป็นคติตัวอย่างอันดี และนำออกประพฤติปฏิบัติด้วยความราบรื่นดีงาม ใจเป็นสิ่งที่รักษายากยิ่งกว่าสิ่งใดในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีสิ่งใดที่จะรักษาแก้ไขฝึกฝนทรนยากยิ่งกว่าใจ เพราะใจ เป็นโรคเรื้อรังมานานจนเจ้าของเองก็ไม่สามารถทราบได้ว่าเรื้อรังมาตั้งแต่เมื่อไร จนถึงชาติปัจจุบันนี้เรายังไม่ทราบว่ามาจากอะไร เป็นมานานเท่าไร เกิดตายมาก็ภพก็ชาติ ความเป็นมามากต่อมาก จึงไม่อาจนับอ่านและแข่งขันซึ่งกันและกันได้ในเรื่องความเกิด แก่เจ็บตาย ความทุกข์ความลำบากของแต่ละรายๆ ทั้งนี้เพราะโรคเรื้อรังของจิตพาให้เป็นนั่นเอง

ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้อย่างตายตัวและถูกต้องแม่นยำ ไม่มีตลาดเคลื่อนไหว แม้แต่น้อยว่า อวิชาปจฺจุยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจุยา วิญญาณํ เป็นต้น อวิชาแท้ๆ พาให้สัตว์เกิดสัตว์ตาย เราจะไปหาอวิชาที่ไหนถ้าไม่ดูที่ใจจะไม่เห็นจะไม่เจออวิชาเลย ความโง่งงเฝ้าแต่ตุ่นไม่ใช่อะไรโง่ง ตาก็ไม่ได้โง่ง หูก็ได้โง่ง จมูก ลิ้น กายไม่ได้เป็นผู้โง่ง

ผู้ฉลาด แต่ผู้ที่โง่ก็คือใจ ถ้าใจไม่ฝึกฝนอบรมตนเพื่อความฉลาดแล้วจะหาความฉลาดเกิดขึ้นไม่ได้ ความฉลาดจะเกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝนอบรมใจ ใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรฝึกอบรมอย่างยิ่ง

เวลานี้โรคเรื้อรังคืออวิชาเป็นตัวการใหญ่ฝังจมอยู่ภายในจิต จนไม่สามารถทราบได้ว่าจิตเป็นอย่างไร ทั้งๆ ที่รู้อยู่ทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนนั่นแล แต่ไม่อาจจะรู้ได้ว่าความรู้อันแท้จริงนั้นคืออะไร เพราะมันเจือปนกับโลกอวิชาที่กล่าวนั้น โรคมีติดกับจิตเลยกายเป็นอันเดียวกัน คือกิเลสกับจิตเป็นอันเดียวกัน โรคอันนี้แหละเชื่ออันนี้แลที่พาให้สัตว์โลกเกิดแก่เจ็บตายเรื่อยมา ความไม่เช็ดไม่หลาบก็เพราะโรคอันเดียนี่แหละปกคลุมหุ้มห่อไว้ไม่ให้เช็ดให้หลาบ ไม่ให้เห็นภัยในสิ่งที่น่ากลัวทั้งๆ ที่เจอกันอยู่ทุกวันทุกเวลาและถูกตัดสันดานอยู่เรื่อยมา การจะพิจารณาให้เห็นโทษด้วยสติปัญญาของตน สติปัญญาก็ไม่เกิด มันจมอยู่ด้วยกันนั้นเสีย จึงเป็นความลำบาก

นี่เราได้ก้าวเข้ามาสู่เพศอันเหมาะสมและหน้าที่การงานอันถูกต้องดังมาอย่างยิ่งแล้ว ในการที่จะเปิดสิ่งที่ลึกลับปิดบัง หรือหุ้มห่อจิตใจนี้ออกเพื่อให้เห็นตามความเป็นจริงของมัน เราเป็นผู้เหมาะสมแล้ว ไม่มีเพศใดเหมาะสมยิ่งกว่าเพศนักบวชเรา หากไม่ถือโอกาสแห่งความเหมาะสมของตอนนี้ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้มรรคได้ผล เพื่อรู้ต้นรู้ปลายของความจริงและความปลอมทั้งหลายซึ่งรวมอยู่ภายในใจนี้ ก็จะทำโอกาสดียิ่งกว่านี้ไม่ได้อีกแล้ว เพราะคำว่ามืดกับเงานั้นเป็นสิ่งที่มียู่ตั้งเดิม นั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคแก่ผู้ใด นั้นไม่ได้เป็นผู้ให้ผลดีผลชั่วแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หากเป็นธรรมชาติของความมืดความสว่างที่มีอยู่เช่นนั้นมาตั้งเดิม เป็นเพียงโลกอาศัยสิ่งเหล่านั้นในลักษณะต่างๆ กันตามความถนัดและความต้องการของตนเท่านั้น

คำว่าโรคเรื้อรังได้กล่าวแล้วในเบื้องต้น โรคพรรค์นี้ลึกลับมาก ใจกับโรคนี้จึงเหมือนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มองดูโรคอันนี้ก็กับมองดูใจในความรู้สึกของเราทุกๆ ไปนั้นจะเห็นว่าเป็นอันเดียวกัน เพราะไม่มีสิ่งที่เหนือกว่าพิสุจน์แยกแยะ และไม่มีความรู้เหนือกว่านั้นที่พอจะทราบได้ว่าสิ่งใดเป็นจิตสิ่งใดเป็นโรคแทรก หรือเป็นโรคเรื้อรังที่ฝังจมกันอยู่ภายในจิตนั้น นอกจากจิตที่ถูกฝังด้วยยาพิษอยู่ภายในนั้นแล้ว มันยังกระจายแขนงออกมาให้เป็นแบบเดียวกันกับส่วนข้างในของมันอีกด้วย ส่งกระแสออกไปทางตา ก็เพื่อรักเพื่อชัง เพื่อเกลียดเพื่อโกรธ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เป็นสายทางแห่งโรคเรื้อรังนี้ก้าวออกเดินเพื่อเสาะแสวงหาผลประโยชน์ของมัน ซึ่งก็คือโทษของเรานั้นแล นำเข้ามาทับถมจิตใจให้หนาแน่นไปด้วยเรื่องของมัน จึงหาทางทราบและแก้ไขสิ่งเหล่านี้ได้ยาก เพราะมันปิดมันครอบไว้หมดทั้งภายนอกภายใน

ทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกายก็เป็นทางเดินของโรคอันนี้ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสก็เพื่อกว้านเข้ามาสู่ความหลงและให้ทุกข์แก่ใจอย่างเดียวกัน เจอเข้าที่ ไหนก็ต้องหลงเข้าที่นั่น การสัมผัสสัมพันธ์ไม่ว่าใกล้ว่าไกลในบรรดาสภาวะธรรมที่กล่าว มา ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านั้นเป็นหลักธรรมชาติอันหนึ่งๆ เท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับผู้ใด แต่จิต ดวงนี้ซึ่งเต็มไปด้วยความลุ่มหลงจอมปลอม หากไปเสกสรรปั้นยอลึ้นนั้นว่าเป็นอย่างนั้น ลึ้นนี้ว่าเป็นอย่างนี้ และนำเข้ามาหลอกลวงตนเองให้ลุ่มหลงอย่างหนาแน่นเข้าไปโดย ลำดับ ไม่มีเวลาจิตจางสร้างชาลงได้เลย

หากว่าเรามีความเข็ดหลาบเหมือนสิ่งทั่วๆ ไปซึ่งเราเคยพบเคยเห็นเคยประสบ มาแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็ไม่น่าจะครองหัวใจเราอย่างหนาแน่นดังที่เป็นอยู่เนิ่นนานและไป นานนักเลย จะต้องมีการหลุดลอยออกจนได้ด้วยการสลัดปิดทิ้ง เพราะความเห็นโทษ เป็นพลังใจทางด้านความพากเพียร นี่แม้แต่มีครูมีอาจารย์แนะนำสั่งสอนชี้บอกตาม ความสัตย์ความจริงโดยไม่ผิดไม่พลาด จิตใจมันยังเถลไถลไม่อาจยอมรับความจริงนี้ได้ พอประมาณตามที่ตั้งหน้ามาศึกษาอบรม ทั้งนี้ก็เพราะกำลังของสิ่งจอมปลอมนั้นมีมาก และคอยผลักคอยไสจากความจริงเข้าสู่ความจอมปลอมของมันอยู่เรื่อยมานั้นแล ผู้ ปฏิบัติจึงไม่ค่อยได้เหตุได้ผลได้ถ้อยได้ความในความจริงทั้งหลาย ซึ่งมีเต็มตัวอยู่ใน กายในใจของเราทุกคน

จึงต้องอาศัยการศึกษาอบรมอยู่ไม่หยุดหย่อนจากครูอาจารย์ และกำลังความ เพียร ฝ่าฝืน อดทนไม่หยุดยั้ง นักก็เอา สู้ไม่ถอย เพราะเชื่อในหลักธรรมของพระ พุทธเจ้าซึ่งเป็นสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้วๆ ส่วนกิเลสมันบอกไว้ที่ไหนว่ามันบอก ไว้ชอบแล้ว สอนไว้ชอบแล้ว เชื่อเราเถอะ เราจะพาท่านทั้งหลายไปนิพพานสดๆ ร้อนๆ รวดเร็วกว่าธรรมพาไปเสียอีกตั้งนี้ แต่ทำไมพวกเราจึงไปเชื่อมันเอานักหนา

ถึงเราจะไม่ว่ากิเลสราคะตัณหา สรรณิ คัจฉามิ ก็ตามเถอะ มันก็คือ สรรณิ คัจฉา มิ อยู่ทุกๆ ขณะของจิตที่เคลื่อนไหวออกมา ด้วยความไม่มีสติไม่มีปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองบ้างเลยนั้นแล คำว่า พุทธัง ธมมัม สงฺขัม สรรณิ คัจฉามิ หรือที่ว่าพระพุทธเจ้า ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ มันเป็นแต่เพียงผิวเผิน ไม่ได้เข้าถึงจิตใจและถึงความจริงของสวาก ขาตธรรมนั้นเลย หากว่าจิตใจได้หยั่งเข้าถึงสวากขาตธรรมที่ท่านตรัสไว้อย่างแท้จริง ด้วยความจริงของใจแล้ว กิเลสจะเรื่องอำนาจเป็น สรรณิ คัจฉามิ อยู่ไม่ได้ ต้องพัง ทลายลงอย่างไม่เป็นขบวนนั้นแล เพราะความจริงมีอำนาจไปถึงไหน ความจอมปลอม จะต้องหลุดลอยออกไปถึงนั้น ที่พระพุทธเจ้าแลสาวกได้ตรัสรู้ได้บรรลุธรรมล้วนแต่ ความจริงแห่งธรรมได้เข้าถึงใจอย่างเต็มที่ กิเลสจึงหลุดลอยไปหมด ไม่มีกิเลสตัวใดจะ กล้าหาญขอแก้มือกับท่านอีกเลย

ท่านจึงกล่าวไว้ว่า อวิชชาเตว อเสสวิราคินิโรธา สงฺขารนิโรธา เมื่ออวิชชาดับ สังขารดับ วิญญาณดับ เรื่อยไปจนกระทั่ง นิโรธา โหติ ดับสนิทไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย นี่คือความจริงเข้าถึง คำว่าสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนั้นก็ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ ซึ่งรู้แจ้งความจริงทั้งหลายแล้วนั้นแล ทรงนำออกมาสอนจะผิดเพี้ยนไปที่ตรงไหน

เราผู้มาปฏิบัติธรรมทำไมจึงไม่ฟังให้ถึงใจ พิจารณาให้ถึงใจ กิเลส สรรณ คัจฉามิ ไม่ต้องออกปากพูดประกาศให้ใครรู้ก็ตาม แต่มันกลืนเรามันขบเคี้ยวเราอยู่ภายในใจ เรื่อยมานั้นแล ใจหากว่าเป็นวัตถุก็เป็นผุพังไปหมดนานแสนนานแล้ว เพราะถูกกิเลสเคี้ยวถูกกิเลสกลืน เคี้ยวแล้วกลืนเล่า กลืนกลับไปกลับมา เคี้ยวกลับไปกลับมาแหลกละเอียดเป็นผุพังไม่สงสัย ถ้ายังไม่เห็นโทษของมันอยู่แล้วก็แสดงว่าใจเราตื้น และหนาเอาการจนธรรมกลัวไม่กล้าแอบกล้าชิมซาบได้ ถ้าเป็นโรคก็ประเภทหมดหวังนั่งคอยลมหายใจอยู่เท่านั้น เราเป็นพระนักปฏิบัติจะใจด้านต่อธรรมขนาดโรคประเภทหมดหวังมันสมควรแล้วหรือ สติปัญญายังพอมีริบคว้ามารช่วยตัวเองในเวลาเช่นนี้ เวลาเข้าสู่สงครามนี้ อย่ายีรอ

การแก้อิเลส การต่อสู้กับกิเลสถ้าสติปัญญาไม่ทันต้องแพ้มันเรื่อยไป และต้องกลืนความทุกข์ความลำบาก เพราะความเกิดแก่เจ็บตาย หมุนเวียนกันไปมาทำนองนี้ตลอดก็ตลอดกาลปี ไม่มีคำว่าตันทางปลายทางได้เลย เหมือนมดแดงไต่ขอบตั้งนั้นแล ไต่ไปไต่มาอยู่ที่ขอบตั้งเข้าใจว่าเป็นของใหม่อยู่เรื่อย และไต่มาขอบตั้งอันเก่านั้นแหละ หมุนไปเวียนมาอยู่ทำนองนั้น จิตที่หมุนไปด้วยอำนาจแห่งวัฏจักรซึ่งฝังอยู่ในวัฏจักรก็หมุนอย่างนั้นเหมือนกัน ถ้าเราอยากทราบ เอ้า ชุดลงไปด้วยธรรม สมาธิทำให้ถึงใจ ทำไมจิตจะสงบไม่ได้ ธรรมโอสถมีอยู่

โรคมีในกายของคนไข้เขายังวิงวอนหาหมอหายามารักษา ยังสงบและหายไปได้ โรคกิเลสฝังใจเรากอดคัมภีร์อยู่แท้ๆ ทำไมจึงหายไปไม่ได้ เพราะขี้เกียจรับยาคือธรรม ประโยคแห่งการรับยาก็ไม่เพียงพอกัน เติมนจกรมก็ไม่พอจะเห็นทุกข์ในการเดิน นั่ง สมาธิก็ไม่พอจะเห็นทุกข์ในการนั่ง จะภาวนาแบบไหนก็ไม่พอจะเห็นทุกข์ทั้งๆ ที่ทุกข์กองเต็มอยู่ภายในใจไม่มีเวลาบกร่องเลย นอกจากไม่แสดงเท่านั้น แต่มันมีอยู่ภายในนี้อยู่แล้ว ธรรมเครื่องดับสมุทัยและทุกข์ถ้าไม่ใช่สติปัญญาและความพากเพียรเป็นต้นจะเป็นอะไรที่ไหน ธรรมเหล่านี้แหละคือเครื่องปราบไตรภพภายในใจ จงนำมาช่วยตัวเอง

เดินจงกรมก็พืดกันให้ถึงเหตุถึงผล ให้เห็นความทุกข์ในการเดินจงกรมเหมือนเราได้รับความทุกข์ในสิ่งทั้งหลายแต่ไม่เห็นโทษของมันนั้น ดูซิจะเห็นกิเลสแฉกกองทุกข์

ด้วยมรรคสังใหม่ เดินมากเป็นอย่างไร เหนื่อยมากขนาดไหน แล้วจิตมันยอมจำนนไหม ในขณะที่เดินก็ไม่สักแต่ว่าก้าวไปก้าวมาเฉยๆ โดยหาสติควบคุมจิตไม่ได้เหมือนชาวบ้านเขาเดินไปมากัน แต่ก้าวเดินด้วยความมีสติกำกับรักษาจิต จิตจะเล็ดลอดออกไปไหน สติปัญญาทำหน้าที่ดูจิตและสอดส่องดูเรื่องของจิตโดยเฉพาะไม่ต้องไปดูสิ่งใดชนิดกลัวโลกนี้จะสูญหายไปจากตัว กลัวจะไม่ได้อยู่ในโลกนี้ต่อไป ไม่ต้องกลัว กลัวแต่จะไม่ได้พ้นจากโลกแห่งกองทุกข์นี้ไปเท่านั้น จงตั้งจิตลงให้แน่นหนามั่นคงต่อหน้าทำการงานของตนคือการภาวนา ผลจะเป็นอย่างไรเมื่อทำตามนี้

จิตนี้จะระเห่ระร้อนจะผาดโผนโลดเต้นไปไหน เหนือสติปัญญาไปได้จริงๆ เหนือถ้าเหนือสติปัญญาไปได้ พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติธรรมคือเครื่องมือปราบกิเลสสมัยจรวดขึ้นมาเสียใหม่ ในหลักธรรมที่ทรงสอนว่า มัชฌิมา คือเหมาะสมแล้วกับการแก้กิเลสปราบกิเลสของสัตว์สามัญโน่น แต่มาสมัยนี้มัชฌิมาปฏิบัติทานนั้นล้ำสมัยไปเสียแล้วไม่ทันกิเลส ดังนี้ ความจริงพวกเรามันได้เรื่องอะไร มีแต่ภาวนาแบบปล่อยกิเลสไปเปลี่ยนแปลงธรรมของท่าน ไปเหยียบย่ำทำลายธรรมของท่านเสียมากต่อมาก แทนที่จะนำธรรมไปปราบกิเลส แม้ขณะอยู่ในทางจงกรมในที่สมาธิภาวนา ก็มีแต่ลักษณะเอากิเลสไปปราบธรรมให้แหลกเหลวไปหมด แล้วจะบ่นหาสมาธิสมาบัติความสงบร่มเย็นและความเฉลียวฉลาดจากที่ไหนกัน เพราะสติก็ไม่มีปัญญาก็ไม่มี เดินสักแต่ว่าเดิน นั่งสักแต่ว่านั่ง ไม่มีสติตั้ง จะเอาของศักดิ์สิทธิ์วิเศษจากกิริยาแห่งความเป็นบ้ำไม่มีสติปัญญาได้อย่างไร เพราะเหตุกับผลเข้ากันไม่ได้

คนจะได้ของดีของดีต้องทำให้ดี มีหลักมีเกณฑ์มีเหตุมีผล เพราะธรรมไม่ใช่ของเหลวไหลแหวกแหว่งแหว่งที่กิเลสพาให้เป็นไป มันจะเดินรนไปไหนจิตนี้ วันนี้เป็นวันที่เราจะต่อสู้กับจิตที่ถูกกิเลสถือสิทธิ์ถืออำนาจ ให้เห็นฤทธิ์เห็นเดชของกันและกัน สติปัญญาเอาให้หนักแน่นและแหลมคม กิเลสจะแหลมคมขนาดไหน จะมีกำลังมากเหนือธรรมมาจากไหน อย่างไรก็ไม่เหนือสติปัญญาไปได้ จงเอาให้เห็นกันในเวลานี้ดีกว่าเวลาอื่น เห็นกันวันนี้ดีกว่าวันอื่น เดือนอื่น ปีอื่น เดินจงกรม เอ้า มันจะเหนื่อยขนาดไหน ลองดู ให้มันรู้เรื่องเหนื่อยเรื่องทุกข์เพราะความเพียรทำเดิน ทำยืน ทำนั่ง ฟัดกัน ส่วนท่านอนโดยมากเป็นท่านอนคอยกิเลสหันหอมกระเทียม จงระวังให้มาก

ถ้าเพียบจริงๆ ก็พักรบได้ เพราะธาตุขันธ์ไม่ใช่เหล็กจำต้องพักให้พอประมาณ เพราะการรบและการพักรบเป็นความจำเป็นในเวลาสมควร และในเวลาสมควรพัก แต่อย่าพักแบบกิเลสหลุดลากหรือกดหัวให้พัก เช่น ความท้อถอยอ่อนแอ เป็นต้น จงพักตามหลักธรรมพาให้พัก เช่น จิตใจ ธาตุขันธ์เหน็ดเหนื่อยมากควรแก่การพักเพื่อกำลัง

ทางจิตใจ และธาตุขันธ์ในการต่อสู้กับกิเลสในวาระต่อไป เชื่อว่าพักแบบนี้ครบ นี้ไม่เสีย
 ลวดลายของนักรบ

เวลานั่งภาวนาเจ็บปวดขนาดไหน ตรงไหนตรงที่เจ็บปวดมากที่สุด คนตายแล้ว
 มันเจ็บไหม หนังหรือเจ็บ หรือเนื้อเจ็บ หรือกระดูกเจ็บ เส้นเอ็นตรงไหนมันเจ็บปวด
 แสบร้อน ดูทั้งจุดที่เจ็บปวดแสบร้อน ดูทั้งจิตผู้ไปสำคัญมันหมายความว่าเจ็บปวดตรงนั้น
 ตรงนี้ ดูทั้งทุกข์ที่กำลังแสดงความปวดร้าวอยู่ในที่ต่างๆ ของอวัยวะเวลานั้น ดูทั้งสถานที่
 ที่เกิดแห่งทุกข์ เช่น แข็งขา เป็นต้น มีตรงไหนเกิดทุกข์หนักกว่าเพื่อน เช่น กระดูกเจ็บ
 กระดูกปวด เป็นต้น และนำเรื่องภายนอกมาเทียบเคียงกันว่า กระดูกสัตว์ที่เคลื่อนอยู่
 ตามถนนหนทางเขาบ่นว่าอย่างไร กระดูกนั้นๆ เขาว่าเขาเป็นทุกข์ไหม หนัง หนังรอง
 เท้าเราใส่เดินไปเดินมาอยู่ทุกวันนี้เขาบ่นว่าเขาเป็นทุกข์ไหม

สิ่งเหล่านี้เขามีอยู่ตามสภาพของเขา ทุกข์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นดับไปๆ ตามกฎไตร
 ลक्षण แม้ตัวของทุกข์เองก็ไม่ทราบความหมายของตนว่าเป็นทุกข์ และได้ให้โทษให้ภัย
 แก่ผู้หนึ่งผู้ใด นอกจากจิตตัวหลอกลวงจอมปลอมนี้เท่านั้นเป็นผู้ไปเสกสรรปั้นยอ ไป
 สำคัญมันหมายว่านั่นเป็นทุกข์นี่เป็นทุกข์ ทั้งๆ ที่ทุกข์นั้นก็ประจักษ์ชัดคือของจริงเต็ม
 ตัว สติปัญญาที่เป็นธรรมเต็มตัวทางฝ่ายมรรคซึ่งมีอยู่ในจุดเดียวกัน ทำไมจึงไม่คู้
 เขี่ยขึ้นมาเปลื้องตน ยังมีวิตว่าเราเป็นทุกข์ ส่วนนั้นของเราเป็นทุกข์ แข็งของเราเป็น
 ทุกข์ ขาของเราเป็นทุกข์ และทุกข์ทั้งหมดนี้เป็นเรา เราก็เลยกลายเป็นทุกข์บวกกันเข้า
 ไปเป็นพินเป็นไฟ เหล่านี้เพราะความโง่หรือความฉลาด

จงขุดค้นลงให้เห็นความจริงของมันซิ ความจริงเหล่านี้จะปรากฏชัดเจนขึ้นในใจ
 ของผู้มีสติปัญญาขุดค้นไม่ลดละทอดยอ ที่ท่านว่าทุกข์เป็นของจริงนั้น อ้อ จริงอย่างนี้
 เหนือ การพิจารณาจยอกย้อนดูทั้งกาย ในจุดที่ว่าเป็นทุกข์มากกว่าอาการทั้งหลาย ดู
 ทั้งจิตผู้ไปสำคัญมันหมาย ดูทั้งตัวทุกข์ว่าเป็นอะไร สุดท้ายก็จะรู้ชัดว่ามีแต่ใจดวงเดียว
 ดันรณกวัดแกว่งอยู่โดยลำพังตัวเอง เทียบสำคัญนั้นสำคัญนี้ เทียบยึดนั้นยึดนี้ เมื่อสติ
 ปัญญาตามทัน ความสำคัญมันหมายนี้ก็ถอนตัวเข้ามา สิ่งเหล่านั้นก็เป็นของจริงตาม
 ธรรมชาติของตน เพราะหมดความสำคัญมันหมายภายในจิต จิตก็กลายเป็นความ
 จริงของตัวเอง ก็รู้เห็นชัด นั่นที่ว่าประกอบความเพียรให้ถึงของจริง

ทุกข์ที่ท่านว่าเป็นของจริง ให้จริงภายในใจของเราเถอะจะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด
 เดียว รู้ได้จำเพาะตน ความเพียรก็กล้าหาญชาญชัย ฟังตัวเองได้ อดตา หิ อดตโน นา
 โถ จะปรากฏขึ้นมาในขณะที่เข้าจนตรอกจนมุมนั้นแหละ ไม่มีใครช่วยได้นอกจากเรา
 ช่วยเราแต่ผู้เดียว ขณะที่ทุกข์เกิดขึ้นมากน้อยเราจะช่วยตัวเองด้วยสติปัญญา พัดกัน

อย่างสุดกำลังความสามารถในเวลาสั้น โดยไม่หวังพึ่งใครยิ่งกว่าพึ่งตัวเอง ความจริงจะปรากฏขึ้นมาดังที่กล่าวนี้

การทำความเพียรทำอย่างนั้นซิ ถึงกาลที่จะทำเช่นนั้นให้ทำเช่นนั้น ถึงกาลที่จะลดหย่อนผ่อนผันตามกาลตามเวลาตามธาตุชั้นธัมมก็มี แต่ส่วนมากไม่ได้ทำให้ถึงกาลลดหย่อนผ่อนผันก่อนค่อยลดหย่อนผ่อนผันกัน แต่มันชอบลดของมันอยู่ด้วยอำนาจแห่งความขี้เกียจขี้คร้าน อำนาจแห่งกิเลสเหยียบย่ำทำลายให้อ่อนเปื่อยไปหมดนั้นแล ไม่ได้อนุโลมตามกาลตามเวลาโดยทางเหตุผลหรือธรรมอะไรแหละ ว่าถึงเวลาจะเคร่งถึงเวลาจะตึง ถึงเวลาจะเด็ดเดี่ยวด้วยเหตุด้วยผลด้วยสติปัญญาที่เด็ด อย่างนั้นไม่ค่อยมีมีแต่กลัวตายๆ ความกลัวตายคืออะไร ถ้าไม่คือกิเลสตัวครอบหัวใจให้หมอบราบจะคืออะไรไป

เมื่อพิจารณาถึงความจริงแล้วอะไรมันตาย ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีมาแต่ดั้งเดิม เขาว่าเขาตายที่ตรงไหน แม้จิตผู้ทีกลัวตายๆ จิตก็ไม่ได้ตาย เมื่อพิจารณาเข้าไปถึงความจริงจริงๆ แล้ว ยิ่งรู้อย่างเด่นว่าไม่มีอะไรตาย มีแต่ลมๆ แล้งๆ ที่เสกสรรขึ้นหลอกตัวเองให้กลัวให้ท้อแท้เหลวไหลไปเท่านั้นเอง ธรรมที่ต้องการ เช่น สมาธิธรรม เป็นต้นก็ไม่ปรากฏในจิต แล้วเราจะเอาอะไรเป็นคุณค่าของพระเป็นสมบัติของพระ ถ้าลงสมาธิและปัญญาไม่ปรากฏในตัวของเราเลยแล้ว อะไรเป็นคุณค่าอันดีงามของพระ ผ้าเหลืองอยู่ในตลาดเต็มไปหมด ศีรษะโล้นๆ ใครโกนก็ได้ยากอะไร อันนี้เป็นเทศเพื่อประกาศให้โลกและตัวเองทราบ ว่า เทศนี้คือเทศไม่ทอดยอ เทศของผู้มีชัยชนะต่างหาก

ผ้ากาสาฬพัศตร์นี้ได้มาจากท่านผู้เชี่ยวชาญเฉลียวฉลาด ได้ชัยชนะปราบกิเลสให้สิ้นซากไป ลบล้างป่าช้าในสามโลกธาตุนี้ให้สิ้นไปจากใจ เราได้ผ้ากาสาฬพัศตร์นี้มาเป็นธงชัยประดับใจ และปลุกใจให้มีความอาจหาญชาญชัยต่อการรบพุ่งซึ่งชัยกับกิเลสตั้งองค์ศาสดา เพียงบวชมาแล้วหวังเอาเกียรติยศชื่อเสียง หวังให้กิเลสกลัว กิเลสหมอบราบไปเพราะผ้าเหลืองนั้น อย่าพากันคิด อย่าพากันทะนง กิเลสจะหัวเราะ และสนุกสร้างห้องน้ำห้องส้วมโตะกินเลี้ยงเตียงหลับนอนบนหัวใจไม่มีวันรื้อทิ้งจะว่าไม่บอก

ผ้าเหลืองเฉยๆ อยู่ที่ไหนก็มี โคนผมโคนคิ้วใครโกนเอาก็ได้ยากอะไร จะโคนลงถึงหนังมันก็ไม่เห็นได้ประโยชน์อะไร ถ้าไม่ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อะไรเป็นคุณสมบัติของพระ ถ้าสมาธิคือความเยือกเย็นของใจไม่มีหลักใจไม่มี แล้วเราจะพึ่งอะไร อยู่ไปวันหนึ่งๆ เกิดประโยชน์อะไร อยู่ก็ต้องอยู่ด้วยความเพียรอยู่ด้วยคุณธรรม ใจสงบเย็นอยู่ด้วยคุณธรรมจึงไม่ทุกข์ร้อนคนเรา ถ้าไม่มีคุณธรรมไม่มีหลักของใจแล้วอยู่ไหนก็อยู่เฉอะ ร้อนเป็นพินเป็นไฟหาที่ยึดที่เหนี่ยวไม่ได้

โลกที่เราอยู่เวลานี้ก็รู้แล้วว่ามันทุกข์ร้อน ใครอยู่ที่ไหนไม่เดือดร้อนอุ่นวามมี
 เหมอ โลกไหนเป็นโลกที่สะดวกสบาย เพราะมีแต่โลกเกิดแก่เจ็บตาย คำว่าเกิดแก่เจ็บ
 ตายเป็นของดีแล้วหรือ นี่แหละคือโลกฟืนโลกไฟในสายตาของนักปราชญ์ทั้งหลาย
 เฉพาะอย่างยิ่งคือ ราคคคินา โทสคคินา โมหคคินา มันเผาอยู่ภายในใจตลอดเวลา
 ให้แก่ที่ตรงนี้ ถ้าอยากมีความสงบเย็นภายในใจท่ามกลางแห่งชั้นธและโลกที่รุ่มร้อนทั้ง
 หลาย

จงทำให้ปรากฏ สมาธิธรรมเป็นต้น จะเกิดขึ้นได้ด้วยความเพียรของนักบวชเรา
 นี้แล ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย เราได้ยินแต่ชื่อสมาธิ ชื่อปัญญา ชื่อวิมุตติพระนิพพาน
 อ่านมาเสียจนน้ำลายแฉะ อ่านตำรับตำราท่องตำรับตำรา สมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้น
 แต่องค์สมาธิ คุณสมบัติของสมาธิเป็นต้นไม่ปรากฏภายในใจเลย มันได้สาระอะไรเพียง
 ความจำเฉยๆ นั้น เอาให้ถึงความจริงซิ สมาธิที่แท้จริงนั้นเกิดที่ไหน มีอยู่ที่ไหน คุณ
 สมบัติของสมาธิเวลาเกิดขึ้นมาแล้วเป็นอย่างไร จงทำให้เห็นในใจของตนนี้ จะไม่ต้อง
 ไปหาลูปหาคำแบบงูๆ ปลาๆ แบบตะครุบเงา เมื่อเจอของจริงแล้วไม่จำเป็นต้อง
 ตะครุบ นั่งอยู่ที่ไหนก็จริงอยู่อย่างนั้น เพียงเจอสมาธิใจก็ได้หลักยึดไม่ไขว่คว้า ถึงเวลา
 จะพิจารณาทางด้านปัญญา ก็เอาให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงความสัตย์ความจริงซิ
 เพราะความสัตย์ความจริงมีอยู่ในตัวเราทุกคนถ้าทำให้มี จิตจะตื่นระแวงระวายไป
 ไหน จะเหนือความสามารถของการฝึกไปได้หรือ พิจารณาให้จริงซิ

วันไหนก็หมอบราบกับกิเลสได้ความวิเศษวิโสอะไร ไม่เคยเห็นโทษของตัวที่
 หมอบราบกับกิเลสบ้างหรือ ถ้ายังไม่เคยเห็นโทษของตัวในการหมอบราบกับกิเลส ว่า
 เป็นโทษเป็นทุกข์ประการใดบ้างแล้ว ก็ยากที่จะผ่านพ้นความทุกข์ความทรมานจาก
 กิเลสนี้ได้ การกระทำทั้งหมดอันเป็นวิธีการต่อสู้กิเลสนี้ จะทุกข์ขนาดไหนก็ทุกข์ไป
 เถอะ โลกนี้เป็นโลกที่มีป่าช้าอยู่แล้วในตัวเราแต่ละราย ตัวคนตัวสัตว์แต่ละคนละสัตว์นี้
 มีป่าช้าเต็มตัวอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องกลัวป่าช้าและไปเสาะแสวงหาป่าช้าที่ไหนอีกแล้ว
 กลัวไม่กลัวก็ตาย คนและสัตว์ในโลกไม่มีใครผ่านพ้นความตายไปได้ เพราะฉะนั้น ขอ
 ให้ตายด้วยความอิมหันาสารายด้วยธรรมภายในจิตใจเถอะ ร่างกายนี้เป็นกากเมือง
 กากสมมุติ ให้ชนสมบัติออกให้หมดในเวลาที่มีชีวิตอยู่ ก่อนพญามัจจุราชจะมาเผา
 ตลาคคือร่างกายอันเป็นสถานที่สร้างธรรมสมบัตินี้

สติปัญญาถึงกาลจะใช้ตามความเหมาะสม จงใช้ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย จะทำให้
 จิตสงบ สงบด้วยวิธีการใดก็ให้ทำเต็มเม็ดเต็มหน่วยด้วยวิธีการนั้น ถึงกาลจะใช้ปัญญา
 พิจารณาเรื่องธาตุเรื่องชั้นธอันเป็นกองภูเขากูเรานี้ จงพิจารณาให้แตกกระจาย แต่ภูเข
 กูเรานี้ทำลายยากนะ ภูเขาภายนอกนั้นทำลายง่าย เขาเอามาทำประโยชน์มากมายจน

เห็นความจริงเต็มสัดเต็มส่วนขึ้นมาแทนความเห็นอันจอมปลอมนั้น และถอดถอนความยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นมาจากความหลงนั้นให้หมดไปทั้งร่างกายและจิตใจ

เวทนา ส่วนมากเวทนาทางกายเป็นส่วนหยาบ มันสับปนกันกับร่างกายพิจารณาได้ด้วยกันเมื่อถึงระยะที่ควรพิจารณา มันหากรู้ภายในตัวเอง พอก้าวเข้าสู่ความละเอียด เช่น การพิจารณาร่างกายรู้รอบขอบชิดไปหมดแล้ว อุปาทานชั้นนี้หมายถึงรูปชั้นนี้เป็นสำคัญ จะทนยึดถืออยู่ไม่ได้ เมื่อปัญญาได้หยั่งทราบถึงความจริงแล้วต้องปล่อยวางลงสู่ความจริง เวทนาคือความสุข ความทุกข์ เฉยๆ ซึ่งมีอยู่ภายในร่างกายก็เป็นไปตามๆ กัน เพราะเป็นความจริงเหมือนๆ กัน

สัญญา มีความละเอียดมากทางด้านปฏิบัติ ซึมซาบออกไปโดยไม่รู้สึกรู้ตัว ถ้าไม่ใช่ปัญญาขั้นที่จะรู้กันได้ก็รู้ไม่ได้ เพราะสัญญานี้ไม่มียึดๆ แยะๆ ไม่มีกระเพื่อมเลยเหมือนกระดาษซึมซับออกไปเลย แต่ก็ทนสติปัญญาไปไม่ได้ เมื่อถึงขั้นที่จะรู้กันแล้วปิดไม่อยู่ จะละเอียดขนาดไหนสติปัญญายังละเอียดกว่านั้น ต้องทราบกันได้ทันที

สังขาร ยังมีแยะๆ ด้วยการปรุงของตน พอกระเพื่อมออกมาก็เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา ส่วนปัญญานี้ซึมซาบออกไปกลายเป็นภาพเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาเลย ในภาคปฏิบัติเท่านั้นจะทราบได้

วิญญาณ ก็เคยพูดแล้วไม่รู้ก็หมิ่นก็แสนครั้น คือความรับทราบในขณะที่อายตนะภายนอกกับอายตนะภายในสัมผัสกัน เช่น รูปสัมผัสตารู้อัน เสียงสัมผัสหูเป็นความได้ยินตามจังหวะแห่งสิ่งที่มาสัมผัสนั้น แล้วดับไปตามสิ่งเหล่านั้นดับไป

รวมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ท่านเรียกว่าชั้นห้า คือ รูป ได้แก่ร่างกายของเรา เวทนา ได้แก่ความสุข ความทุกข์ เฉยๆ พูดถึงเวทนาทางร่างกายนี้ไปก่อน สัญญาความจำได้ หมายถึง สังขาร ความคิดความปรุงดีชั่วต่างๆ แล้วดับไปๆ เช่นเดียวกันหมด อะไรเป็นเราอะไรเป็นของเรา ไปปักปันเอาทำไมมันไม่ใช่ความจริง ฝืนความจริงไปทำไมพิจารณาให้เห็นชัดด้วยปัญญา

เมื่อปัญญาตีทะลอมเข้าไปโดยลำดับแล้ว ความสำคัญมั่นหมายต่างๆ ย่อมจะหลุดตัวเข้าไป กายก็ปล่อยจากอุปาทานเพราะรู้รอบหมดแล้ว เวทนาทางกายก็เป็นอันว่ารู้รอบไปตามๆ กัน สัญญาที่เป็นกระแสนอกมาจากจิต สังขาร วิญญาณเป็นกระแสนอกมาจากจิตก็เป็นกระแสนอกของจิต เป็นอาการของจิต ไม่ใช่จิต สติปัญญาก็รู้และตามทันเมื่อได้ถูกปัญญาตีทะลอมเข้าไป ก็เลสซึ่งเคยออกหากินตามทางรูป เวทนา สัญญา สังขาร และทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ถูกตัดสะพานและหลุดตัวเข้าไปๆ นี่การแก้กิเลส การพิจารณาหรือการลบล้างความจอมปลอมด้วยหลักธรรมคือความจริง พิจารณาอย่างนี้

จนกระทั่งกิเลสหาทางออกไม่ได้ ถูกตัดสะพาน สมุนของกิเลสคือ อากาโรต่าง ๆ ทางเดินของกิเลส อากาโรของจิตที่แสดงออกมาเพื่อเป็นกิเลสก็ถูกตัดเข้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงจิต เมื่อจิตปล่อยแล้วความสำคัญต่าง ๆ ต้องหดตัวเข้าไป ๆ เมื่อพิจารณาเข้าถึงจิต โรคเรื้อรังไม่มีที่กระจาย ตัดสะพานไว้หมดแล้วเหลืออยู่ภายในจิตเท่านั้น สติ ปัญญาอันเป็นโอสธหรือเป็นมรรคอย่างเอก ก็ฟาดฟันหันแหลกกันเข้าไปจนแตก กระจาย โรคเรื้อรังที่ว่าเหมือนจิต จิตเป็นเหมือนกับโรคอันนั้น ก็แตกกระจายหาย สูญพันธุ์ไม่มีเหลือ สิ่งที่เหลือคืออะไร ก็คือความบริสุทธิ์นั้นแล

คำว่าเกิดแก่เจ็บตายซึ่งเป็นไปจากโรคเรื้อรังนี้ก็หมดโดยสิ้นเชิง แต่ความรู้ที่บริสุทธิ์นั้นไม่หมดไม่สิ้นไปด้วย จากนั้นจิตก็เป็นอิสระอิสระเต็มที่ ภาวะที่เคยแบกหาม มาด้วยการประกอบความเพียรหนักเบา มากน้อยนั้น คุ่มค่า หมดกังวล ตั้งแต่ขณะโรคเรื้อรังคืออวิชชาทลายไปจากจิตแล้ว อยู่ไหนอยู่ไปเถอะ ท่านว่า วุสิต พุทธุมจรรย์ ได้เสร็จกิจในพระพุทธศาสนาหรือว่าพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว ก็คือเสร็จงานปราบกิเลสปราบไตรภพนั้นแล เรียกได้เต็มปากว่า หมดภาระหนักแล้ว

โลกทั้งสามโลกธาตุนี้เราไปสำคัญมั่นหมายต่างหาก ว่าอันนั้นมี อันนี้มี อันนั้น เป็นอย่างนั้น อันนี้เป็นอย่างนี้ ออกไปจากจิตดวงเดียวซึ่งเป็นผู้ไปสำคัญมั่นหมายด้วยความลุ่มหลงของตน เมื่อความลุ่มหลงนี้ได้หมดไปจากจิตแล้ว เป็นธรรมชาติที่เหนือโลกทั้งสามนี้ไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ก็อยู่ในท่ามกลางแห่งโลกทั้งสามนี้แล หากเหนือเพราะไม่ติดไม่พันกับสิ่งเหล่านั้น อะไรจะมาเป็นภัยกับจิตมาเป็นภัยต่อเรา ก็มีแต่กิเลสอย่างเดียวนี้เท่านั้นเป็นภัยต่อจิต เมื่อได้ปราบสิ่งที่เป็นภัยนี้ให้สิ้นซากไปจากใจแล้ว อะไรจะมาเป็นภัยอีกไม่มี และจะไม่มีตลอดอนันตกาลด้วย คำว่า อกาลิกจิต อกาลิกธรรม ก็ได้แก่จิตที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้วนี้แล

ฉะนั้นขอให้พากันตั้งอกตั้งใจ อย่างกลัว กลัวความทุกข์ความยากความลำบาก เพราะการประกอบความพากเพียร ทุกข์นี้เราเคยแบกเคยหามาแล้ว ทุกข์ที่กิเลสผลิตขึ้นมา ทุกข์ที่เกิดขึ้นในชั้นธก็มีอยู่แล้ว ทุกข์ที่เกิดขึ้นมาในจิตก็มี เราเคยแบกเคยหามาแล้วควรจะเข้าใจ ควรจะเข็ดหลาบ ควรจะรู้เรื่องกัน ธรรมเป็นสิ่งที่เราไม่เคยรู้เคยเห็น จงพยายามผลิตขึ้นมา จะแปลกต่างจากกิเลสผลิตขึ้นมาอย่างไรบ้างผลของธรรมนี้แลเรียนวิชาเพื่อวิมุตติหลุดพ้นจากความทุกข์ เรียนที่ตรงนี้ที่จิตนี้ เอาให้จริงให้จงอย่าเหลวไหล ใครเหลวไหลจะหาหลักเกณฑ์ไม่ได้ เวลาปฏิบัติทางด้านจิตตภาวนาก็หาหลักเกณฑ์ไม่ได้ นิสัยไม่จริงจัง ทำอะไรเหลว ๆ หละ ๆ เหมือนหลักปักชั้วควายเหลว ๆ คอยแต่จะล้ม อย่างนั้นใช้ไม่ได้ อย่างนำมาใช้ในวงของพระศาสนาที่ไม่ใช่หลักปักชั้วควายจะพลอยมัวหมองไปด้วย

สนามรบอันสำคัญคือร่างกายนี้เอาให้ตี นี่คือที่ชุ่มชื้นของกิเลสทุกประเภท มันชุ่มชื้นอยู่ในภูเขาภูเขานี้แหละ ทำลายลงไปด้วยความเป็นอสุภะอสุภังให้แหลกแตกกระจายลงไป แล้วตั้งขึ้นมา แล้วทำลายลงไป ก็ครั้งก็หนไม่ต้องนับ เอาความชำนาญเอาความรู้รอบเป็นกฎเป็นเกณฑ์ เมื่อรู้รอบแล้วปล่อยเอง ไม่ต้องบอกให้ปล่อยแหละปล่อยเอง ไม่เคยรู้ก็รู้เอง นี่เป็นจุดสำคัญของกิเลสส่วนหยาบมันชุ่มชื้นอยู่ที่ตรงนี้ ลูกหลานของมันก็อยู่ในนี้หมด ทั้งมหากษัตริย์วัฏจักรของมันก็อยู่ที่นี้ จึงต้องได้ทำลายนี้ลงไป ทำลายลงไปโดยลำดับจนถึงอุโมงค์ของมันได้แก่จิต จอมกษัตริย์วัฏจักรมันอยู่ที่นั่น เมื่อนั้นมันถูกทำลายแล้ว จะไปทำลายที่ไหนอีก ก็หมด

เมื่อกษัตริย์วัฏจักรอยู่ในจิตได้หมดสิ้นไปแล้ว หมดทุกข์ทางใจโดยสิ้นเชิง นิโรโธ โหติ ทุกข์ก็ดับเพราะเชื่อมันดับ สาเหตุมันดับจะเอาอะไรมาทุกข์ เรื่องร่างกายก็เป็นธรรมดาของมัน นี่เป็นวิบาก มันเกิดขึ้นมาแล้วก็มีเจ็บหัวปวดท้องทิวกระหายเป็นธรรมดาของมันอย่างนั้น แต่จิตไม่ได้มาแบกไม่ได้มาเป็นทุกขเวทนากับมัน เพราะจิตนั้นหลุดพ้นแล้วจากขั้นนี้ทั้งห้าอันเป็นเรื่องของสมมุติ จิตนั้นเป็นวิมุตติแล้ว เพราะฉะนั้นพระอรหันต์จึงไม่มีเวทนาภายในจิต มีแต่เวทนาภายในกายเพียงเท่านั้น เวทนาภายในจิตของท่านไม่มี ตั้งแต่ขณะท่านบรรลุธรรมถึงจุดสุดยอดแล้วเป็นหลักธรรมชาติของจิตเอง เวทนาใดไม่เข้าไปแทรก

เวทนา อนิจจา นั้น จิตที่บริสุทธิ์แล้วมี อนิจจัง ทุกข์ อนตตา เมื่อไร ผ่านไปหมดทั้ง อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ไม่อยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ เพราะฉะนั้นคำว่าเวทนาแม้จะละเอียดขนาดไหนก็ไม่มีในจิตพระอรหันต์ ส่วน ปรมิ สุขิ นั้นไม่ใช่สุขเวทนา เป็นหลักธรรมชาติแห่งบรมสุขของจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วต่างหาก จึงไม่มี อนิจจัง ทุกข์ อนตตา เข้าไปเกี่ยวข้อง เอาชิพิจารณาซิ ถ้าอยากพิสูจน์ ปรมิ สุขิ ว่าเป็น อนิจจัง ทุกข์ อนตตา หรือเป็นบรมสุขล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับ ผู้บริสุทธิ์ท่านนั้นจะทราบและไม่สงสัย ปรมิ สุขิ ว่าเป็นอะไร

ธรรมของพระพุทธเจ้าสด ๆ ร้อน ๆ อยู่กับหัวใจของเราผู้ปฏิบัติ อย่าเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนานแล้ว ธรรมหมดเขตหมดสมัยไปแล้ว นั่นคือเพลงอันไพเราะเพราะพริ้งของกิเลส มันกล่อมสัตว์ที่โง่เขลาอยู่แล้วให้เลื่อนชั้นขึ้นเป็นมหาโง่ต่างหาก มัชฌิมาปฏิปทาเหมาะสมอยู่ตลอดเวลาในการปราบเพลงกล่อมมันนั้นนะ อยู่กับหัวใจของเรา กังวานอยู่นี้ตลอดเวลา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งกับพระอานนท์ว่า ธรรมและวินัยนั้นแลจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงไปแล้ว นั่นสด ๆ ร้อน ๆ สว่างขาวธรรมนี้สด ๆ ร้อน ๆ ชัดเจนแจ่มแจ้งประจักษ์ใจตลอดเวลา

พระพุทธเจ้าปริณิพพานไปไหน เรื่องธาตุขันธ์สลายตัวลงไปต่างหาก พุทธะอันนั้นก็มีกาลมีสมัยมีสถานที่ที่ไหนกัน กาลนั้นสถานที่นี้เป็นเรื่องสมมุตินิยม นั้นกิเลสมันฝังเพลงหลอกไว้ที่นั่นพวกเราไม่รู้ ว่าพระพุทธเจ้าปริณิพพานไปนานแล้ว ธรรมะหมดเขตหมดสมัยแล้ว ปฏิบัติไปเท่าไรก็ไม่สำเร็จมรรคผลนิพพาน ความเห็นเช่นนั้นเป็นความเห็นที่ไม่ได้ปฏิบัติ เราเป็นผู้ปฏิบัติอย่าไปเอาความเห็นนั้นมาเป็นครู จงเอาศาสดาขึ้นมาเป็นครู พุทฺธ ธรรม์ สงฆ์ ธรรม์ จุฬามณี นี่เป็นครูของเรา จะไปเอาคนไม่สนใจกับการปฏิบัติธรรมมาเป็นสรณะอย่างไรงั้น

การแสดงธรรมก็เห็นว่าพอสมควร จึงขอยุติเพียงแค่นี้

พูดท้ายเทศน์

พวกเราถูกกิเลสตีเลือดเยิ้มออกมา ยัง โอ้โฮ เรามีเครื่องประดับอันสวยงาม แต่งโรเซียว ประดับชัช มีนตีเลือดสาด ละเอียดไหมกิเลสดูซิ เรียนให้ทันมันซิจจะได้รู้เรื่องกัน ไม่งั้นจะมตายกองกันอยู่นี่นะ เราไม่ใช่ปลาพอกที่จะตายกองกันอยู่ในหม้อที่เดือดพล่าน พระทั้งองค์ โธ เวลาศึกษาอบรมที่แรกไม่รู้หนารู้หลังล้มลุกคลุกคลาน แต่ก็เพราะความทนทาน ความอุตสาหะพยายามฝึกบิบบินอยู่ไม่หยุดไม่ถอยก็ค่อยคืบคลานมาได้ เคยเป็นมาหมดผมนะ มันจุดมันลากเราไปต่อหน้าต่อตานี้เวลากำลังเราไม่พอ ทั้งๆ ที่บางทีสติเราก็มืดกำลังไม่พอ มันลากเอาไปพร้อมทั้งสติปัญญา เอาไปต้มยำแหลกหมด สติปัญญาเลยกลายเป็นอาหารของมันได้ แนะ แต่พอสติปัญญามีกำลังพอแล้ว ลากคอมันมาต้มยำแก้แค้นละซิจจะว่าไง ต้มยำกิเลสกินดูซิเอร็ดอร่อยไหม ที่กิเลสต้มยำเราและกินเราทำไมมันจึงอร่อยนัก

เราจะต้มยำกิเลสให้อร่อยไม่ได้หรอก เอาซิ อะไรจะอร่อยยิ่งกว่าต้มยำกิเลสวะ กิเลสมันต้มยำเรามากก็กัปกักลับแล้วมันอร่อยเรื่อยมา ทีนี้เอาให้ต้มยำกิเลสบ้างซิจจะอร่อยไหม อาหารอะไรๆ เราก็เคยรับมาแล้ว อาหารคือกิเลส เอามาต้มยำกินมันจะอร่อยไหม เอาให้เห็นซิ นี่ไปไหนมาไหนอิริยาบถใด มีแต่มันต้มยำเรา ต้มยำพระนั่นแล ยิ่งพระวัดป่าบ้านตาดนี่ โอ้โฮ เหมือนกองอาหารในครัว เหมือนกองครัว มันเอาอาหารคือพระมากองเทินไว้ กิเลสมันต้มยำ เสียงมันหั่นหัวหอมกระเทียมสนั่นโลกอยู่ยังเพลินหลับครอกๆ ไม่ตื่น นี่เรากล่าวถึงความละเอียดล่อของกิเลส ที่กล่อมสัตว์โลกเป็นดังที่กล่าวมานี้แล ใครอยากทราบจงเข้าสู่กองพิสุจน์ คือ ปฏิบัติจิตตภาวนาซึ่งเป็นแนวทางทราบได้ตามลำดับ

ละเอียดไหมกิเลสหลอก หลอกคนหลอกอย่างนั้น หลอกไปทุกชั้นนะ ผ่านชั้นนี้ไปได้แล้วชั้นนั้นก็หลอก หลอกไปจนสุดขีดของกิเลส ละเอียดเท่าไรยิ่งหลอกได้ละเอียดน่าทุเรศพิจารณาแล้ว ดูไม่มีอะไรเกินนะ การแก้กิเลสก็เหมือนกัน ไม่มีงานใดที่หนัก

มากยิ่งขึ้นงานแก๊สปราบกิเลส ทุ่มกันลงถึงเป็นถึงตาย บางครั้งเป็นอย่างนั้นจริงๆ ฆมนะ เอ้า ตายก็ตาย ไม่ตายให้รู้ มีเท่านั้น ฟัดกันถึงขนาดนั้น แม้ขนาดนั้นยังถูกกิเลส หลอกอีกนะ บางทีกำลังทุกข์มากๆ จะเป็นจะตาย กิเลสกระซิบขึ้นมาว่า โอ้ เราที่นี่เหมือนเศษมนุษย์ นั่น มันวิตกขึ้นมา เราที่นี่เหมือนเศษมนุษย์ โลกเขาอยู่ด้วยความ ผาสุกสบาย เรามาฝึกฝนทรมาณ ก้าวขาออกเดินก็จะไม่ได้คอยแต่จะหกล้ม เพราะ ความไม่มีกำลังวังชา ความทุกข์ความลำบากมาก คนในโลกนี้คนไม่มีคุณค่าก็คือเราคนเดียว จึงได้มาทนทุกข์ทรมาณอยู่อย่างนี้ คนกรรมหนานี้มันว่า มันจะทำให้ท้อถอยละชิ กิเลสมันกล่อมเข้าไปแล้วนั้น

แต่ไม่นาน สติปัญญาพลิกกลับปั๊บเลย พระพุทธเจ้าท่านสลบถึงสามหน แน่ะ ท่านเป็นคนหยาบ ท่านเป็นเศษมนุษย์หรือเป็นคนประเภทไหน พระพุทธเจ้าได้เป็น ศาสดาเพราะอะไร เพราะนอนเป็นหมูขึ้นเขียงอยู่นั้นหรือ เราต้องการเป็นหมูตัวขึ้น เขียงหรือเวลานี้ ความทุกข์ทรมาณเพราะกิเลสตัดสันดาน ทำไมไม่บอกไม่เตือนเราบ้าง ว่าเป็นเศษมนุษย์ เพียงทุกข์เพราะการทำดีเล็กน้อยทำไมเป็นเศษมนุษย์ นั่นมันแก้เจ้า ของ ถ้าไม่ต้องการเป็นหมูขึ้นเขียง เอ้า ตายก็ตายชิ ตายตามทางเสด็จของพระพุทธเจ้า ตายตามพระพุทธเจ้า เอ้าๆ ตาย นั่นมันพลิกมันแก้หมัดกัน ทีนี้ใจก็คึกคักขึ้นมาชิ นั่นคือเพลงของกิเลสทั้งนั้นนะที่มันหลอกนะ ไม่ใช่เล่นนะ มันเป็นจริงๆ สำหรับฆมนะ มันไม่ลืมหูลืมตาลงมันกล่อมถึงขนาดนั้นแล้ว มันไม่ลืมหูลืม

ครั้งหนึ่งนั่งภาวนา วันนั้นนั่งตลอดรุ่ง เราประมาณเอาเฉยๆ แหละ เพราะเวลา มันนานแสนนานที่นั่งสมาธิภาวนาฟัดกับกิเลสอยู่นั้น กับความวุ่นวายในการต่อสู้อยู่นั้น เพราะจิตไม่ลงตามจุดที่เราต้องการ วันนั้นรู้สึกจะเป็นวันที่ทรมาณมากที่สุด นั่งตั้งแต่หัว ค่ำจนประมาณตีหนึ่ง ได้ยินเขาขับลำทำเพลงผ่านไปข้างๆ วัด เขาอยู่บ้านนั้นเขามา เทียวทางบ้านนี้ แต่ไม่ใช่ใกล้ๆ วัดนะ เราหากได้ยินเพราะความสงบในเวลาตีๆ กลาง ค่ำ เอ้อ เขายังมีความสนุกสนานรื่นเริงกัน ไม่แบกกongทุกข์อยู่เหมือนเรา เรายังจม อยู่ในทุกข์อย่างแสนสาหัส ราวกับตกนรกทั้งเป็น เราคงมีกรรมหนักจึงถูกตัดสันดาน แบบใครๆ เขาไม่ทำกัน และไม่ทุกข์เหมือนเรา

นี่มันจะทำให้เขวจากหลักธรรม ให้เกิดความท้อถอยน้อยใจ แต่ เอ้อ เรื่องเหล่านี้เราก็คเคยเป็นมาแล้วไม่ใช่หรือ เราวิเศษอะไรบ้าง มันแก้กัน ถ้าวิเศษก็ไม่ควรจะมา นั่งหาของดีด้วยการภาวนาอยู่เวลานี้ ก็ควรจะไปหาแล้วนี่นะ สิ่งเหล่านี้เราเคยผ่านมาแล้วเหมือนเขานี้แล ทำไมจึงไปอศรรักษ์กับสิ่งเหล่านั้นถ้าเราไม่ต้องการเป็นหนอนนะ นั่น เอ้า ฟัดลงไปซิอะไรจะวิเศษ เรามาหาของวิเศษจากธรรมต่างหาก เราไม่ได้มา

หาของวิเศษจากสิ่งเหล่านั้น ทำไมจะต้องมาเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของวิเศษ จิตพลิก
ปั๊บเลย

ถ้าอุบายปัญญาไม่ทันไม่ได้นะ มันหากกล่อมขึ้นมาแ่งนั้นกล่อมขึ้นมาแ่งนี้อยู่นั้น
แล เหล่านี้เป็นกิเลสทั้งนั้น ไม่จำเป็นจะต้องไปเขียนไว้ในตำราละนะ มันอยู่ในหัวใจนั้น
นะ เพราะฉะนั้นเวลาต้องการมรรคผลนิพพานทำไมถึงจะไปหัวจ่ออยู่ในตำรา เอาความ
รู้มาจากตำราก็มาพดกิเลสอยู่ภายในนี้ซิ กิเลสอยู่ภายในนี้ต่างหาก สมาธิอยู่ที่ตรงนี้ อยู่
ที่หัวใจนี้ กิเลสก็อยู่ที่นี้ มรรคผลนิพพานอยู่ที่นี้ จิ๋เข้ามาที่นี้ปัญญา ตำราท่านชี้เข้ามาที่นี้
เราไปหลงงมงายอยู่ที่ไหนกัน มันกล่อม ไปถึงชั้นละเอียดของจิตของจิตของธรรมมันยิ่ง
อ้อยอิ่งนะ เคลิ้มหลับไปทั้งๆ ที่มีสติอยู่นั้นแหละ หลับทั้งๆ ที่มีสติอยู่นั้นแหละ หลับ
ทั้งๆ ที่มีปัญญาอยู่นั้นแหละ เพราะไม่ใช่

มันเอาสติปัญญาเป็นดอกไม้ธูปเทียนบูชากิเลสตัวอ้อยอิ่งนั้นเสียเรียบ ขณะนั้น
มันไม่รู้ เห็นไหมละเอียดขนาดไหนกิเลส นี่แลกิเลสชั้นละเอียดมันละเอียดขนาดนั้นนะ
มันกล่อมอย่างอ้อยอิ่งเชียวนะ ชั้นผาดโผนก็กล่อมไปอย่างหนึ่ง เพียงชั้นหยาบๆ เรา
ยังไม่รู้มัน แล้วคิดดูชั้นละเอียดจะเป็นอย่างไรต่างกันอย่างไบบ้าง เหล่านี้เป็นบริษัท
บริวารลูกเต้าหลานเหลนของกิเลสต่างหาก ประชากรของกิเลส ตัวกษัตริย์วัฏจักรต่าง
หาก ตัวกษัตริย์วัฏจักรจริงๆ จะแหลมคมขนาดไหน ไม่เช่นนั้นจะได้เป็นจอมกษัตริย์
ของวัฏจักรแห่งไตรภพหรือ เพียงบริษัทบริวารเขาผ่านมาเท่านั้นเราก็กั๊กๆ ระบายไป
แล้ว ไหนจะไปสู้กับกษัตริย์เขาได้

เอาซิ ฟาดลงไปตั้งแต่ลูกเต้าหลานเหลนของกิเลส เอาจนถึงจอมกษัตริย์ถูกฟัด
ตกจากบัลลังก์ คือ จิตบัลลังก์โน้นซิ เมื่อมันตกบัลลังก์ไปแล้ว ธรรมโม ปทีโป ก็ขึ้นครอง
ใจเท่านั้น มันหากหมดปัญหาไปเอง ปัญหาทั้งหมดที่เป็นอยู่ภายในจิตเพราะจิตเป็นเจ้า
ปัญหา เจ้าปัญหาก็มาจากตัวนั้นแหละ พอฆ่าตัวนั้นตายแล้วปัญหาก็มาจากไหน โลก
ว่ามีก็มี ว่าไม่มีก็ไม่มีเพราะผู้ที่ไม่ไปหมาย รู้ที่อยู่โดยลำพังเจ้าของแล้วก็เหมือนโลกไม่มี
ถ้าแยกออกไปว่าอันนั้นมีอันนี้ก็มี

มีกับความยึดถือไปด้วยกันนั้นเป็นอย่างหนึ่ง มีอยู่เฉยๆ ไม่ยึดเป็นอย่างหนึ่ง
ถ้าเขาว่ามีก็มีเสีย ถ้าว่าไม่มีก็ไม่มีแต่ความรู้ที่เท่านั้นมันก็เหมือนไม่มี แล้วอะไรจะมายุ่ง ก็
เจ้าของไม่กวนตัวเอง เจ้าของไม่ยุ่งตัวเองไม่มีอะไรยุ่งแหละ รูปก็รูป เสียงก็เสียง กลิ่นก็
กลิ่น รสก็รส เขามีมาตั้งกัปตั้งกัลป์เขาเป็นอะไรกับใคร ไปหาว่าเขาเป็นภัยอะไร ถึงขั้น
ที่ไม่ตำหนิตัวเอง รู้เรื่องตัวเอง มันก็รู้ว่าเขาไม่ได้เป็นภัย เราเป็นบ้าต่างหาก แต่ถึง
ขั้นที่ควรจะตำหนิกัน พัดกันเต็มเหนี่ยวในขณะนั้นก็เอาซิ มันเป็นหลายขั้นนี่นะ

ถึงขั้นที่จะจับแอกจับไถคราดไรไถนาก็เอา ถึงขั้นที่ลงปีกดำก็เอา ถึงขั้นที่หุงต้มก็
เอา ถึงขั้นที่มารับประทานก็มารับประทานซิ ถึงขั้นที่นอนมือก่ายหน้าผากสบายเลยก็
เอาซิ มันเป็นขั้น ๆ มานี้จะ

เอาละที่นี่ เลิกกันละนะ มีเท่านั้นละ